13.00.00	13.00.06	01.00.00
13.00.01	13.00.07	02.00.00
13.00.02	13.00.08	03.00.00
13.00.03	13.00.09	09.00.00
13.00.04	07.00.00	10.00.00
13.00.05	19.00.00	11.00.00

№4/2025

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogik, psixometodologik va tabiiy fanlarga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 570 sahifa,
15-aprel, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:
Qirg'izboyev Abdug'affor Karimjonovich – Tarix fanlari doktori, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A`ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Umarova H.O'. – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Somurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'icha falsafa doktori (PhD)
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Toshkent davlat texnika universiteti, G. V. Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti Toshkent temir yo'l muhandislari instituti.

EDITOR-IN-CHIEF:
Qirg‘izboyev Abdug‘affor Karimjonovich – Doctor of Historical Sciences, Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne’matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G‘. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Umarova H.O‘. – Minister of Preschool and School Education of the Republic of Uzbekistan
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma’murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O‘zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali Oliy attestatsiya komissiyasining 26-08-2024 yildagi №11-05-4381/01-Kengash tavsiyasiga ko‘ra, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning tadqiqot ishlari yuzasidan dissertatsiyalarining asosiy ilmiy natijalarini chop etish uchun tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

Asos: OAK Pedagogik texnologiyalar va psixologik tadqiqotlar bo‘yicha ekspert kengashi tavsiyasi (29-10-2024-y.; №10); OAK Tartib-qoida komissiyasi qarori (30-10-2024-y., №10/24); OAK Rayosatining qarori (31-10-2024-y., №363/5).

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali

26.06.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669245 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: №095310

MUNDARIJA

XXI asr tibbiyot atamashunosligi va unga ta'rif 12
Achilov Muzaffar Norquliyevich

"4K" modeliga asoslangan ta'limda interaktiv metodlar va texnologiyalardan foydalanish usullari 15
Boltayeva Hulkar Mardonqul qizi

Oliy ta'lim muassasalari kafedrasi faoliyati samaradorligini oshirishda pedagogik risklarni boshqarish mexanizmi 18
Djalalov Baxromjan Begmurzayevich

Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarda liderlik sifatlarini shakllantirishning pedagogik aspektlari 24
Djumayeva Dildora Isroilovna

Urma zarbli cholg'ular turlari va ularda ijro etish usullari 27
Egamkulov Oybek Altmishevich

Umuminsoniy va diniy qadriyatlarni yoshlarimiz ongiga singdirishda dialektikaning roli 31
Ergasheva Guzal Maxkambayevna

Bo'lg'usi tarbiyachilarda ijtimoiy intellektni shakllantirish zamon talabi 34
Ermatova Gulnoz Pirimovna

Boshlang'ich ta'lim tarbiya fanida o'yin texnologilardan foydalanish metodikasi 37
Farsaxonova Dilafruz Rizaxonovna

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kreativ qobiliyatlarini rivojlantirish jarayonining yo'nalishlari va usullari ... 41
Kulboyeva Dilnoza Abdug'ofurovna

Kurash sport turiga qiziquvchi ayollarning motivatsiya va o'z-o'zini anglash darajasi 44
Mamaraimova Ra'no Usmanovna

The Teaching of Oral Production in the FFL Classroom: Linguistic and Psychological Difficulties 48
Narzulloyeva Dilfuza Bahriddin qizi

Maktabgacha katta yoshdagi bolalarning ijodiy qobiliyatlarini teatrlashtirilgan faoliyat asosida rivojlantirish 54
Nurmatova Iroda Toxtasinovna

Maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabalarida kasbiy kompetentlikni shakllantirishda pedagogik amaliyotning o'rni 56
Shamiyeva Manzura Fayzullayevna

Globallashuv jarayonida o'quvchilarning aksiologik kompetensiyalarini shakllantirish 59
Siddikov Baxtiyor Saidkulovich

4-sinf o'quvchilariga maqollar ma'nosini tushuntirish usullari 63
Suvonova Shohida Murodullo qizi

Kasbiy rivojlanish soatlarining pedagogik va psixologik asoslari 69
Temirova Rushana Ravshan qizi

Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy-hissiy ko'nikmalarni shakllantirish mazmuni 73
Teshabayeva Zamira Sobirovna, Abdulatipova Mehribon Qahramon qizi

Boshlang'ich sinf tabiiy fan darslarida STEAM yondashuvi va xalqaro baholash dasturlari 76
Usmonova Zulfiya Ilxomovna

Bo'lajak o'qituvchilarda konfliktologik kompetentlikning shaxs sifatlariga aloqadorligi 79
Muxammadiyeva Xadicha Karomatovna

Русская документальная проза как отражение прошлого и настоящего общества 82
Дустова Ирода Шукрулло кизи

Размышления о возникновении человеческих эмоций 86
Умарова Навбахор Шокировна, Зарипова Нигинабону Фахритдиновна

Проблемы регулирования терминов в языкознании 89
Курбанова Гузаль Абдурахимовна

Педагогические основы формирования интереса дошкольников к изучению иностранного языка в игровой среде....93
Курбанова Назира Низомиддиновна

Mexanika fanining rivojlanish tarixi....97
Esanov Nuriddin Qurbonovich

Эффективность использования личностно-ориентированной технологии обучения в учебном процессе....100
Намозова Манзура Муродовна

O'spirinlik davridagi depressiv holatlarni psixodiagnostika va psixokorreksiya qilish usullari....104
Bannayev Maxamadin Sotvoldiyevich

Talabalarda axborot madaniyatini shakllantirish metodikasi....109
Radjabova Gulnoza Bahromovna

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining madaniy xilma-xillikni inobatga olgan holda ta'lim jarayonini tashkil etish usullari....113
Saffarova Mohidil Axmadovna

Adabiy til va shevalar o'rtasidagi leksik tafovutlar: kelib chiqish sabablari va rivojlanish xususiyatlari....116
Qurbonova Asal O'tkirovna

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini CALP yondashuvi asosida o'qish savodxonligini oshirish....119
Ahmadjonova Mushtariy Bahodirjon qizi

Kreativ qobiliyatlarni rivojlantirishda bo'lajak mutaxassisning kasbiy kompetentligi....121
Artikova Nodira Shavkat qizi

Yusuf Xos Hojibning axloqiy qarashlarini shakllanishining tarixiy-ijtimoiy omillari....125
Berdaliyeva S. D.

Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy madaniyatini shakklantirish prinsiplari....128
Ibragimova Shaxnoza Tulqinovna

Boshlang'ich sinflarga matematika o'qitish jarayonida ko'rgazmali qurollardan foydalanib dars samaradorligini oshirish....132
Mardonov Eshim Muratovich, Xushvaqtov Ali Ashurovich, Narzullayeva Muxlisa Rustam qizi

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy-ijodiy faoliyatini takomillashtirish....135
Misirova Nodira Tovbayevna, Ergasheva Madina Qahramon qizi

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida 6-7-yoshli bolalarni maktabga tayyorgarlik monitoringini tashkil etish....139
Ortiqova Gulhayo Erkinboy qizi

-ayotgan bo'lsa shaklining lisoniy xususiyati va uning o'zgarishi....142
Safarov Firuz Sulaymonovich

Sharq mutafakkirlarining pedagogik ta'limotlari va qarashlarida tarbiyaning ma'naviy, axloqiy negizlari....145
Xalilov Farhod Furqat o'g'li, Ibodullayeva Dildora Shukrulla qizi

Anvar Obidjon ijodining tadrijiy takomiliga doir mulohazalar....148
Mamatalimov Zafar Mamaraimovich

Patologik fiziologiya fanini o'qitishda it texnologiyalarining o'rni....152
Abdirashidova Gulnoza Ablakulovna, Mavlyanova Umida Nematovna, Sobirova Ra'no Tulqin qizi

Bo'lajak o'qituvchilarning kognitiv kompetentligini rivojlantirishda motivatsion yondashuvning o'ziga xos jihatlari....156
Abdumanopov Muhammadsodiq Muhammadyusuf o'g'li

The Role of Mass Media as a Tool in Teaching English Vocabulary to Young Learners....159
Dadaxonova Dilnavoz Zafarjon kizi

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari ta'lim va tarbiya jarayonlarida bolalarning refleksiv faoliyatini rivojlantirish....164
Dilorom Xomidova

Boshlang'ich sinf o'quvchilari tarbiyasida ota-onalar bilan hamkorlikni tashkil etish metodikasi....169
Fayziyeva Madinabonu Sohibjon qizi

O'zbek yosh oilalarida nikohning dastlabki yillarida oilaviy nizolarning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari....173
Hakimova Nargiza Djavlievna

Tarbiyalanuvchilarni nutq madaniyatiga o'rgatishda tarbiyachi nutqi va unga qo'yiladigan talablar 176
Kazieva Turg'unoy Tursunboevna, Abdullayeva Kamola Erkin qizi

Ikki tilli o'quv lug'atlari tuzishning lingvodidaktik asoslari
(ingliz va o'zbek tillari negizida yaratilgan ikki tilli lug'atlar misolida) 179
Oqboyeva Zulfiya Bobonazarovna

Boshlang'ich sinf texnologiya darslarida kasbiy kompetensiyalarni shakllantirish metodikasi 183
Saidova Mohinur Jonpo'latovna, Bo'ronova Nigora Umar qizi

Modern Opportunities for the Integration of Technologies Into the
Media and their Role in Improving the Efficiency of the Media.............187
Salim Doniyorov

Chizma geometriya va muhandislik grafikasi darslarida talabalarning mustaqil
ta'lim olish ko'nikmasini rivojlantirishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish 192
Sheraliyev Sanjarbek Karimberdiyevich

Теории и модели выбора брачного партнера.............197
Абдумуталова Мадина Абдумалик кизи

Maktabgacha ta'lim muassalarida autsorsingdan foydalanish masalalari 203
Kasimova Gulyar Axmatovna

Arxitektura fanlarini o'qitishning o'ziga xos xususiyatlari 209
Astanov Tolib Muxtarovich

Talabalarda tadqiqotchilik qobilyatlari 212
Saidakbarova Nigora

Maktabgacha ta'lim tashkiloti va ota-onalar hamkorligini rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari 216
Tuxliyev Muslim Sherzod o'g'li

Искусственный интеллект в смешанном обучении 220
Хикматов Нодир Назимджанович

The Literary Translation in English and its Linguistic Issues 224
Ravshanova Ziyoda Qahramon qizi, Egamberdiyev Javlonbek Saynabi o'g'li

Boshlang'ich ta'limda o'quvchilarning bilim darajasini oshirishda ilg'or xalqaro pedagogik tajribalarni
integratsiyalash: zamonaviy yondashuvlar, metodologiyalar va samaradorlik tahlili 229
G'afurov Mirzo Ulug'bek Majidovich

Leksikologiya va uning nazariy asoslari 232
G'anibayeva Bayyan Sharipbay qizi

Olimpiya ta'limini shaxsga yo'naltirilgan yondashuv asosida tashkil etish.............236
Qodirov Jurabek Mamatsimonovich

Turizmda ta'limni samarali tashkil etishning pedagogik shartlari 239
Normurodova Zebo Eshmaxmatovna

Autizmning kelib chiqish sabablari va Rett sindromi.............243
Xakimova Zulhumor Xakimovna

Talabalarda akmeologik pozitsiyani rivojlantirishning dolzarb masalalari 246
Xaitov Abdukosim Abdulakim o'g'li

Tibbiy ta'lim talabalarini ommaviy sport sog'lomlashtirish jarayoniga tayyorlashda
tabaqalashtirilgan jismoniy ta'lim texnologiyasi va shart-sharoitlari............. 250
Arabboyev Hurshid

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining metodik tayyorgarligini takomillashtirishda
raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorligi............. 255
Eshonqulova Kamola Ibrohimovna

Virusli infeksiyalar zamonaviy diagnostikasi va davolash usullarining biologik asoslari............. 259
Kaxorova Karomatxon Sovronbayevna

Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalar tafakkuri, mantiqiy fikrlarini rivojlantirishda
pedagogik o'yinlarning ahamiyati 262
Mutalova Dilnoza Abdurashidovna

Buyuk ajdodlarimiz merosini o'rganish orqali bo'lajak o'qituvchilarni pedagogik kasbga ijodiy munosabatini tarbiyalash 265
Nishonova Shohista Boymatovna

Pedagogik jamoani rivojlantirish va motivatsiyalashning zamonaviy strategiyalari 268
Pardayeva Yulduz Muradullayevna

15-16 yoshli voleybolchi qizlarning jismoniy rivojlanishining yoshga bog'liq xususiyatlari 272
Po'latova Shahnoza Ikrom qizi

Umumta'lim maktablarida informatika fanini o'qitishda sun'iy intellektdan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari 276
Raxmonov Baxtiyor Azzamovich

Ingliz tili darslarida sun'iy intellekt texnologiyalarining o'quvchilarning til ko'nikmalariga ta'siri 279
Shoisayeva Dilxumora Shojalil qizi

Abu Ali ibn Sinoning matematika fanida qoldirgan merosi 283
Toshboyeva Nargiza Yo'ldashevna, Tursunova Nigora Ulug'bek qizi

Aksiologik madaniyatni rivojlantirishning pedagogik ahamiyati 286
Yo'ldoshev Farhodjon Baxtiyor o'g'li

Научные основы формирования навыков сотрудничества у детей дошкольного возраста посредством квест-игр 290
Джамилова Наргиза Нуритдиновна, Мухаммадиева Фарангиз

Теоретические основы формирования международной компетенции обучающихся 294
Миркомилова Шахзода Асрор кизи

Boshlang'ich sinflar matematika darslarida kombinatorikaga oid masalalar 300
Roziqova Farizoda Ruyiddin qizi, Berdiyev Bahodir Ravshanovich

pedagogik kompetentlikning ilmiy-nazariy asoslari 305
Eshbekova Dilnoza Ibraimovna

Murakkab sintaktik qurilmalar va ularning matndagi paradigmatik o'rni 308
Turdiyeva Nilufar Anvarovna

Bo'lajak tarbiyachilarning kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirish 311
Panjiyeva Shahlo Zulfixor qizi

Kichik maktab yoshidagi zaif eshituvchi o'quvchilarning dialogik nutqining xususiyatlari 314
Qodirova Mahzuna Shamshidin qizi

Chizma geometriya va muhandislik grafikasi fanidan talabalar mustaqil o'rganish jarayoni 320
Sheraliyev Sanjarbek Karimberdiyevich

A System of Exercises Aimed at Developing Linguocognitive Competence in Future Psychologists 324
Allamuratov Gafur Ashurovich

Boshlang'ich 4-sinf o'quvchilarini sinfdan tashqari mashg'ulotlarda jismoniy qobiliyatlarini shakllantirish va rivojlantirish omillari – natijalar misolida 327
Asqarov Ahliddin Alisher o'g'li

Nutqi to'liq rivojlanmagan bolalarning monologik nutqini o'rganishning ilmiy asoslari 332
Egamberdiyeva Shahnoza Akbar qizi

Tog'ay Murod asarlarida umuminsoniy va milliy qadriyatlar talqini 335
G'aybullayev Boburmirzo

Maktabgacha yoshdagi nutq nuqsoniga ega bolalar bilan korreksion ish tamoyillari 338
Ikramova Dilafruz Furqat qizi

Rahbarlik personaliga kadrlar tayyorlab berishning psixologik omillari 341
Karimjanova Yoqutxon Urinbaevna

Integration of Modern Technologies in Teaching English 344
Dautova Makhbuba Normamatovna

Effective Teaching Methods for Enhancing Topic Vocabulary Acquisition in School Learners 347
Absamadova Munira Isroilovna

Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalar tafakkuri, mantiqiy fikrlarini rivojlantirishda pedagogik o'yinlarning ahamiyati 352
Mutalova Dilnoza Abdurashidovna

Bo'lajak harbiy ta'lim o'qituvchilarini o'qitishda ta'lim texnologiyalarini qo'llashning nazariy asoslari 355
Xolmonov Mansur Narzulloyevich

Imperativ algoritmik tafakkurni rivojlantirishning kognitiv xususiyatlari 358
Xushvaqtov Umar Norqobilovich

Perefrazalarni o'rganish jarayonidagi ilmiy yondashuvlar va ularning xususiyatlari 363
Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna

Интеграция русского языка в экономическое образование: значение и перспективы 366
Адилова Солия Адиловна, Нуридинов Бехруз Акбар угли

Ta'lim jarayonida interfaol ta'lim texnologiyalaridan foydalanish 369
Abdullayeva Zilola Baxtiyor qizi

Hikoya matni ustida ishlashda PIRLS topshiriqlaridan foydalanish 372
Bayzakova Malika Abdukayumovna

Fanlararo aloqadorlik asosida maktab fizika kursini o'qitish jarayoni 376
Boyturayeva Gulbahor Kamoliddin qizi

Janubiy Koreya ta'lim tizimidagi yutuqlarini o'rganish va ularning yutuqli tajribalarini O'zbekistonda tatbiq qilish 380
Nosirova Shaxrizoda Akram qizi

Sharq allomalarining qarashlarida bo'lajak o'qituvchilarni ma'naviy-estetik rivojlantirish masalalari 384
Otaboboyeva Umida Ilhomovna

Developing English Writing Skills Through Technology and Self-Regulation in Differentiated Instruction in Uzbekistan 388
Selimova Gulsana

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini estetik tarbiyalashning mavjud holati 393
Temirova Matluba Karim qizi

Ona tili fanini o'qitishda shaxsga yo'naltirilgan ta'lim jarayonlarini loyihalashtirish 397
Taylakova Dilnoza Norbekovna

badiiy diskurs va badiiy matn dixotomiyasi 400
Ubaydullayeva Dilafruz Fazliddinovna

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining bilim olishida fonetik mashqlarning o'rni 403
Zokirov Javohir G'aybullo o'g'li

Методологические подходы к развитию творческого интеллекта у студентов педагогических специальностей 407
Анварова Хуснора Давронбек кизи

Международный опыт подготовки педагогических кадров 410
Исманова Гульнора Гафуровна

Yo'lovchi transport vositalari haydovchilarining professional yutuqlarida shaxsiy fazilatlarning ta'siri 416
Bazarov Naufal Kaxramonovich

Boshlang'ich ta'limda badiiy asarlarni o'rgatishning o'ziga xos xususiyatlari 419
Abdullayeva Feruza Nurillayevna

The Importance of Book Trailer Technology in the Educational Process 422
K. A. Mamatkulova, Munisa Khodjayeva

Maktabgacha yoshdagi bolalarda badiiy-estetik tarbiyani rivojlantirishning pedagogik tajriba-sinov ishlarini tashkil etish 425
Umarova Gulshod Abdujabbarovna

Kulolchilik san'atining bosqichlari va bezak uslublarining zamonaviy rivoji 431
Mannonova Maftuna Shukrillo qizi

Yoshlarda faol fuqarolikni shakllantirishning tuzilmaviy-protsessual modeli 434
Xabibulla Muratov Abduqodirovich

Yoshlarda faol fuqarolikni shakllantirishning tuzilmaviy-protsessual modeli 434
Xabibulla Muratov Abduqodirovich

Jismoniy tarbiya o'qituvchilarining pedagogik mahoratini takomillashtirish omillari 440
Abdumannotov Abdumajid Matayevich

O'qituvchilarda innovatsion faoliyatni rivojlantirish uchun yangi motivatsion yondashuvlar 443
Egamberdiyev Farxod Botirovich

Bolalarda xotira va diqqatni rivojlantirish 447
Fayziyeva Nodira Sobirovna, Turobova Munira Tolibjon qizi

Kichik maktab yoshidagi bolalarda qo'rquv holatining psixologik xususiyatlari 451
Gaziyeva Nigora Shamsiddinovna, Gazibekova Gulavza Ergashevna

O'zbekistonning janubiy tumanlarida o'suvchi sholi parazit nematodalari mavzusida talabalarning tadqiqotchilik kompetensiyasini rivojlantirish 455
Haydarova Pardaxol Boboqulovna

Boshlang'ich sinf o'qish savodxonligi darslarida PIRLS topshiriqlarining ahamiyati 459
Jo'rayeva Nargiza O'ktamovna, Toshpo'latova Ruxshona Alisher qizi

Talabalarda fonetik ko'nikmalarni shakllantirishning didaktik ta'minotini takomillashtirish (nemis tili misolida) 462
Kiyamova Maxbuba Sultanovna

Loyiha faoliyati talabalarning kognitiv faolligini oshirish vositasi sifatida 466
Otepbergenov Jetkerbay Sakbergenovich

Bolaning axloqiy intellektini shakllantirishda otaning roli 470
Qayimova Maftuna Tursunovna

Boshlang'ich sinf ona tili darslarida lingvistik mashqlarning o'rni va ahamiyati 474
Shodiyeva Mehribon Amin qizi

Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitishda mental arifmetikaning o'rni 477
Sulaymonova Nigora Olimjon qizi

Yuguruvchilarning yillik tayyorgarlik jarayonlarini tashkil etishning pedagogik asoslari 481
Tagayev R. M.

Boshlang'ich sinflarda mantiqiy masalalarni o'rgatishdagi yangi yondashuvlar va metodlar 487
Tursunova Nigora Ulug'bek qizi, Xoshimova Husnidabonu Nozimjon qizi

Ingliz tilini o'rgatishda interaktiv o'qitish texnologiyalarini takomillashtirishning pedagogik shart-sharoitlari 492
Yuldasheva Umidaxon Maxmudovna

Muammolarni hal qilishda qo'llaniladigan usullar 495
Abdullayeva Saodat Mengbayevna

Подходы изучения криминогенного климата в обществе и его социально-психологические аспекты 498
Абдуллажанова Дилнозахон Султанбековна

Jinsiy identifikatsiya masalalarini o'rganishda gender farqlar 502
Murodov Mashrab Yoqub o'g'li

Raqamli texnologiyalarning boshlang'ich ta'lim tizimidagi afzalliklari 505
Husenova Aziza Sharipovna, Mardonova Ismigul Dilshod qizi

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining og'zaki nutq va fikrlash faoliyatini rivojlantirish texnologiyalari 509
Mamadalieva Nilufar Bahodirovna

"Nafas olish sistemasi" mavzusi bo'yicha o'quvchilarning o'zlashtirish darajasini nostandart topshiriqlar orqali baholash 513
Zayniyev Suxrobjon Islombek o'g'li, Jalilov Doston Komil o'g'li

Iqtidorli bolalar bilan ishlashda individuallashtirilgan ta'lim texnologiyalaridan foydalanish 519
Norbutayeva Muxabbat Rustam qizi

Inklyuziv ta'lim va uni oliy ta'lim muassasalarida joriy etish xususiyatlari 523
Akbarova Sayyora Shuxratovna, Akbarova Kamola Abdujabbor qizi

Ta'lim sohasida strategik rejalashtirish 529
Mansurov Farrux Najmitdinovich

Ta'lim tizimi sifatini oshirishda timss va egma kabi xalqaro tadqiqotlarning roli.. 533
Abdullayeva Feruza Nurillayevna, Mizrobova Mohigul Muhammadjon qizi

Boshlang'ich ta'limni ijodiy tashkil etishda divergent tafakkurning ahamiyati 537
Adizova Nigora Baxtiyorovna

"Sog'inch masofasi" – masofa tanlamas tuyg'ular to'plami... 541
Bekposhsha Rahimova, Muyiba Otamuratova

Qalblarga qo'ngan she'riyat yoxud "vaqt ushoqlari" haqida so'z 543
Bekposhsha Rahimova, Hikmat Yusupov

Project-Based Explaining in Economic Studies.. 547
Hojiyeva Iroda

Chet tili darslarida madaniyatlararo muloqot kompetensiyasini
rivojlantirishning nazariy hamda amaliy natijalari 550
Muzaffarova Nodira Mardonovna

Oliy ta'lim muassasalarining moliyaviy faoliyatini strategik boshqarishning o'ziga xos xususiyatlari 554
Ochilova Gulnoza Odilovna, Qodirov Abdulaziz Rahmandjonovich

Boshlang'ich sinf matematika darslarida o'quvchilarni mantiqiy fikrlashga o'rgatish yo'llari 559
Qoraboyeva Nargiza, Abdulazizov Shahzodbek

Ta'lim sifatini oshirishda innovatsion korporativ hamkorlikni rivojlantirish muammolari va istiqbollari......... 563
Ochilova Gulnoza Odilovna

TA'LIM SIFATINI OSHIRISHDA INNOVATSION KORPORATIV HAMKORLIKNI RIVOJLANTIRISH MUAMMOLARI VA ISTIQBOLLARI

UO'K: 658.5

Ochilova Gulnoza Odilovna
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, "Iqtisodiyot nazariyasi" kafedrasi prof. v.b.

Annotatsiya: Ilmiy maqolada oliy ta'lim sifatini oshirishda innovatsion korporativ hamkorlikning roli va ahamiyati, oliy ta'lim xizmatlari bozorini innovatsion rivojlantirish tamoyillari, oliy ta'lim sifatini oshirishda innovatsion korporativ hamkorlikni tashkil etishda ilg'or xorij tajribalari, oliy ta'lim muassasalarida innovatsion korporativ hamkorlik faoliyatini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari hamda innovatsion korporativ hamkorlik orqali oliy ta'lim sifatini oshirishning asosiy yo'nalishlari to'g'risida batafsil ma'lumotlar jamlangan va tahlil qilingan. Shuningdek, ilmiy maqolada oliy ta'lim sifatini oshirishda innovatsion korporativ hamkorlikning rolini yanada oshirish maqsadida bir qator tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: ta'lim sifati, innovatsiya, innovatsion korporativ hamkorlik, tavsiyalar, xorijiy tajriba, innovatsion rivojlantirish tamoyillari, innovatsion faoliyat.

Abstract: This scientific article explores the role and significance of innovative corporate cooperation in enhancing the quality of higher education. It analyzes the principles of innovative development of the higher education services market, examines advanced foreign practices in organizing innovative corporate cooperation, and identifies the key directions for developing such cooperation within higher education institutions. The article also presents ways to improve the quality of higher education through innovative corporate cooperation in the "science–education–production" system. Furthermore, a set of recommendations is proposed to further enhance the role of innovative corporate cooperation in improving the quality of education.

Key words: quality of education, innovation, innovative corporate cooperation, recommendations, foreign experience, principles of innovative development, innovative activity.

Аннотация: В научной статье рассмотрены роль и значение инновационного корпоративного сотрудничества в повышении качества высшего образования, принципы инновационного развития рынка услуг высшего образования, передовой зарубежный опыт организации инновационного корпоративного сотрудничества, основные направления развития инновационного корпоративного сотрудничества в высших учебных заведениях, а также направления повышения качества образования через инновационное корпоративное сотрудничество. Собрана и проанализирована подробная информация по указанным вопросам. Также в статье разработан ряд рекомендаций, направленных на дальнейшее повышение роли инновационного корпоративного сотрудничества в улучшении качества высшего образования.

Ключевые слова: качество образования, инновации, инновационное корпоративное сотрудничество, рекомендации, зарубежный опыт, принципы инновационного развития, инновационная деятельность.

KIRISH

Fan va texnikaning jadal rivojlanishi mustaqil mamlakatimizda sanoat va qishloq xo'jaligi qiyofasini tubdan o'zgartirib yubormoqda. Hozirgi zamon ishlab chiqarishdagi ko'pgina kasblar faqat ma'lumotli kishilargina emas, balki yuksak rivojlangan, ijodiy qobiliyatga ega, mustaqil fikrlay oladigan kasb egalarini jalb qilishni talab qilmoqda.

"Asosiy vazifa – bu yuqori kasb mahorati va zamonaviy tafakkurga ega, puxta o'ylangan, har tomonlama to'g'ri qarorlar qabul qila oladigan, belgilangan maqsadlarga erishadigan rahbar va mansabdor shaxslarning yangi tarkibini shakllantirishdan iborat. Bu borada hududiy boshqaruv organlari, eng avvalo, mamlakatimiz tuman va shaharlari hokimliklari uchun malakali kadrlar tayyorlashga alohida e'tibor qaratish zarur. Buning uchun oliy ta'lim muassasalari tizimi bilan birga, mamlakatimizdagi 6 ta akademiya, Vazirlar Mahkamasi huzu-

ridagi Korporativ boshqaruv ilmiy-ta'lim markazi kabi tashkilotlarning ilmiy-amaliy salohiyati va imkoniyatlarini yanada faol safarbar etish darkor", – deb ta'kidladi muhtaram Prezidentimiz.

Shu nuqtayi nazardan O'zbekistonda amalga oshirilayotgan uzluksiz ta'lim tizimining islohoti ta'limda ko'p qoidalarning o'zgartirilishini, ilmiy asoslangan yangi tizimning shakllanishini va korporativ hamkorlikni keng yo'lga qo'yishda ishlab chiqilgan nazariy bilimlarimizni ishlab chiqarishga tatbiq etishni taqozo etadi [1]. Yoshlarga ta'lim va tarbiya berish bilan birga, egallagan bilimlarini korporativ hamkorlikda bevosita ishlab chiqarish korxonalari bilan bog'lashdagi murakkab vazifalarni hal etish ta'lim beruvchining g'oyaviy e'tiqodi, kasb mahorati, san'ati, iste'dodi va madaniyatiga bog'liqdir. Hozirgi zamon darsi uchta maqsadni: ta'lim, tarbiya va innovatsion korporativ hamkorlikda rivojlantirish maqsadlarini ko'zda tutadi. Shunday ekan, malakali kadrlar tayyorlash jarayonining har bir bosqichida ta'limni samarali tashkil etish, uni yuqori bosqichlarga ko'tarish borasida muayyan vazifalarni amalga oshirish lozim.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Oliy ta'lim tizimiga professional boshqaruv prinsiplarini joriy etish modellari va zamonaviy tendensiyalari xorijlik olimlar T. Bush, R. Barnett, R. Middlehurst, R. Birnbaum, P. Yeckel, James J. Duderstadt, Dj. Duglas, S. Sollini, P. Macherey, Lan Bache, S. Marginson, R. Milters, Samsudin Vahab, Adlan Rahmat, Mohd Sukor Yusof, Badrisang Mohamed, M. Krou, U. Debars va boshqalarning izlanishlarida o'z ifodasini topgan.

Ch. U. Adamkulova o'zining "Oliy ta'lim sohasini modernizatsiyalash sharoitida OTM rivojlanishini boshqarishni tashkil etish mexanizmlarini shakllantirish: nazariya, metodologiya, amaliyot" nomli ilmiy-tadqiqot ishida OTM faoliyatini boshqarish tizimining konseptual asoslarini o'quv-ta'lim faoliyati, ilmiy faoliyat, metodologik faoliyat, ma'muriy-xo'jalik faoliyatiga tegishli komponentlar bilan to'ldirish taklifini asoslab bergan.

A. A. Maxmudovning "Oliy ta'lim muassasalarida moliyaviy resurslarni boshqarishga oid ayrim nazariy yondashuvlar" deb nomlangan maqolasida oliy ta'lim muassasalarini moliyalashtirishda budjet mablag'lari asosiy o'rinni egallashi, moliyalashtirish mablag'larining hajmini mamlakatning ijtimoiy rivojlanish darajasi, aholining daromadi, yalpi ishlab chiqarish mahsulotlari, moddiy bazani mustahkamlash va qo'shimcha moliyalashtirish manbalarini topish, xalq xo'jaligi tarmoqlarining oliy darajadagi mutaxassis kadrlarga bo'lgan ehtiyoji va talablariga qarab belgilanishi lozimligi ta'kidlangan [7].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Hozirgi vaqtda tashkilotlarda inson salohiyatini faollashtirish yo'llarini izlash va xodimlarning psixologik xususiyatlarini hisobga olish tashkilot faoliyatining samaradorligini oshirish omillaridan biri hisoblanadi. Oliy ta'lim sifatini oshirishda innovatsion korporativ hamkorlikning roli va ahamiyatini yoritishda deduksion va induksion yondashuvga asoslanildi. Oliy ta'lim xizmatlari bozorini innovatsion rivojlantirish tamoyillarini aniqlashda tadqiqot obyektini kuzatish, eksperiment, keys-stadi, savolnoma, etnografik metodlardan keng foydalanildi. Oliy ta'lim sifatini oshirishda innovatsion korporativ hamkorlikni tashkillashtirishda ilg'or xorij tajribalari asosida tadqiqot strategiyasi ishlab chiqildi. Oliy ta'lim muassasalarida innovatsion korporativ hamkorlik faoliyatini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari, innovatsion korporativ hamkorlik orqali oliy ta'lim sifatini oshirish yo'lining ishonchliligi va aniqligi tekshirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Hozirgi kunda oliy ta'lim muassasalarida ilmiy-tadqiqot ishlarini tizimli rivojlantirish, innovatsion korporativ hamkorlikni yo'lga qo'yish va xalqaro aloqalarni rivojlantirish maqsadida ixtisoslik kafedralari qoshida 1230 dan ortiq innovatsion guruhlar tashkil etilgan, kafedralar yo'nalishiga mos zamonaviy korxonalar to'g'risida ma'lumotlar bazasi yaratilgan. 4400 dan ziyod korxona va tashkilotlar bilan hamkorlik aloqalari o'rnatilgan bo'lib, ularda mavjud ilmiy-texnologiya muammolar banki shakllantirilgan. Mazkur muammolar asosida 10 000 dan ortiq bitiruv-malakaviy ishlari, 3400 dan ziyod magistrlik dissertatsiyalari, 1600 dan oshiq doktorlik dissertatsiyalari va qariyb 700 ta xo'jalik shartnomalari bo'yicha ilmiy-tadqiqot ishlari olib borilmoqda. Oliy ta'lim va ilmiy-tadqiqot muassasalarida ayni kunda jami qiymati 26,93 mlrd. so'mdan ortiq summa qiymatidagi 465 ta loyiha bajarilmoqda [10].

Mutaxassislar oliy ta'lim muassasalari olimlari tomonidan yaratilgan ugleroplastik, kauchuk, gidrogel, parranda va chorvachilik uchun ozuqa, tibbiyot uchun transplantant kabi mahsulot olish texnologiyasi va boshqa ishlanmalar to'g'risida ham iliq fikrlar bildirmoqda. Ma'lumki, ta'lim natijasi bo'lgan mahsulot, ya'ni yosh kadrlar iste'molchisi ta'lim xizmatlaridan foydalanuvchilar bozori hisoblangan yuridik va jismoniy shaxslardir. Dunyo va mamlakatimiz ta'lim xizmatlari bozori holati tahlilida nafaqat ta'lim sifati, balki ta'lim xizmatlarini tashkil etish, iste'molchi talablarini inobatga olish va ularni baholashga oid yondashuvlarda ham turlicha qarashlar hamda mezonlar mavjudligini ko'rish mumkin. Jamiyat hayotining rivojlanish darajasi tezlashuvi esa ta'lim xizmatlari

mahsulotga bo'lgan talab va taklifda nomuvofiqliklar kelib chiqishiga sabab bo'lmoqda. Mamlakatimizda ta'lim sifati va bozor talablari o'rtasida yuzaga kelayotgan nomuvofiqliklar sababini quyidagilarda ko'rish mumkin [10]: ta'lim xizmatlarini tashkil etishning bozor talablaridan orqada qolishi; ta'lim xizmatlari turlarini iste'molchi bilan o'zaro bog'lanmaganligi; ta'lim muassasalari va iste'molchilar o'rtasidagi korporativ hamkorlik masalalariga yetarli e'tibor berilmasligi; ta'lim muassasalarining o'zaro innovatsion korporativ hamkorligi samaradorligi pastligi va faqat hisobotlar uchun tashkil etilishi.

Fikrimizcha, ta'lim sifatiga baho berishda unga ta'sir etadigan omillarni ta'lim tizimida ishtirok etuvchi subyektlar bo'yicha guruhlab o'rganish zarur. Bunda ta'lim tizimi subyektlari bo'yicha ta'lim sifatiga ta'sir etuvchi omillarni quyidagicha guruhlab olish maqsadga muvofiq: ta'lim siyosati ishlab chiquvchi organga bog'liq omillar; ta'lim muassasasiga bog'liq omillar; ta'lim oluvchiga bog'liq omillar; iste'molchilarga bog'liq omillar; ta'lim muassasasi va iste'molchilar innovatsion korporativ hamkorligiga bog'liq omillar.

Qayd etilgan har guruhda ta'lim sifatiga bevosita va bilvosita ta'sir etadigan omillar mavjud bo'lib, ular ta'lim sifatining ijobiy yoki salbiy tarafga o'zgarishiga ta'sir etadi. Yuqorida qayd etilganidek, zamonaviy ta'lim tizimida nafaqat kadrlar tayyorlash bilan shug'ullanish, balki ishlab chiqarishni rivojlantirish mexanizmlarini aniqlashga oid ilmiy tadqiqotlar olib borish ham zarur hisoblanadi. Dunyo ta'lim xizmatlari tarkibida ishlab chiqarishni rivojlantirish bo'yicha yangiliklar yaratish va boshqa turli xizmatlar ko'rsatishdan olinayotgan daromadlarning ulushi ortib bormoqda. Masalan, Singapur boshqaruv instituti huzuridagi "Innovatsiyalar va tadbirkorlik" instituti professor-o'qituvchilar va talabalarga turli konkurslar tashkil etish hamda yangi tashabbuslarni amaliyotga joriy etish orqali 3,7 mln. AQSH dollari grant va boshqa tadbirlardan esa 9,4 mln. AQSH dollari miqdorlar mablag' to'plab, institut bilan hammuassislikda 110 ta kompaniya tashkil etgan [21].

Mamlakatimiz ta'lim muassasalari daromadlari esa hamon budjet mablag'lari va shartnoma asosida talabani o'qitish hisobidan shakllanmoqda. Holbuki, yuridik shaxs maqomiga ega budjet tashkilotlarining barcha manbalardan olgan daromadlari 2018 yilning 1 yanvarigacha barcha soliq va majburiy to'lovlardan ozod etilgan. Mamlakatimizda ham ta'lim sifatini oshirishning mexanizmlaridan biri bo'lgan fan, ta'lim va ishlab chiqarish hamkorligini ta'minlashda innovatsion korporativ hamkorlik faoliyati taraflari hamda uning asosiy subyektlari hisoblangan professor-o'qituvchi va talabani rag'batlantirish mexanizmlaridan foydalanishga yo'l qo'yilsa, bu sohadagi ishlar ijobiy natija beradi.

Innovatsion korporativ hamkorlikni amalga oshirish, tegishli hujjatlarni shakllantirilishi, saqlanishi va yangilanib borilishini tashkillashtirish tartibi quyidagicha [5]:

- oliy ta'lim tizimining ishlab chiqarish bilan o'zaro manfaatli innovatsion korporativ hamkorligini amalga oshiruvchi asosiy boshqaruv bo'g'ini – oliy ta'lim muassasalarining mutaxassislik kafedralari hisoblanadi. Mazkur hamkorlikni yo'lga qo'yish maqsadida mutaxassislik kafedralari qoshida yetuk professor-o'qituvchilar, tegishli ishlab chiqarish korxonalari vakillari, doktorant, magistrant va iqtidorli talabalar tarkibidan iborat innovatsion guruhlar shakllantiriladi;
- innovatsion guruhlar to'g'risida mutaxassislik kafedralarida innovatsion guruh a'zolari familiyasi, ismi va otasining ismi, ish joyi va lavozimi, ilmiy darajasi va unvoni, innovatsion guruhdagi vazifasi hamda bog'lanish telefoni to'g'risidagi axborotni o'zida mujassamlagan ma'lumotlar shakllantiriladi, mutaxassislik kafedrasi mudir(lar)i tomonidan imzolanadi, hamkor korxona(lar) vakil(lar)i bilan kelishilgan holda fakultet dekani tomonidan tasdiqlanadi;
- ushbu ma'lumotlarning shakllantirilishi, mazmuni, har yangi o'quv yili boshlanishida yangilanishi va kafedralarda doimiy saqlanishiga mutaxassislik kafedralari mudirlari mas'ul hisoblanadi; innovatsion guruhlar tegishli mutaxassislik kafedralari ixtisoslashuviga mos zamonaviy korxonalar to'g'risida ma'lumotlar bazasini shakllantiradi;
- mazkur ma'lumotlar tegishli ishlab chiqarish korxonasi nomi, hamkorlik shartnomasi to'g'risida ma'lumot, ishlab chiqarish yoki xizmat ko'rsatish yo'nalish(lar)i (mahsuloti nomi, ixtisoslashuvi va h.k.), korxonaning manzili, rahbarining familiyasi, ismi, sharifi va hamkorlikka mas'ul xodimi to'g'risidagi axborotni o'z ichiga oladi. Ushbu ma'lumotlar mutaxassislik kafedrasi mudir(lar)i tomonidan imzolanib, hamkor korxona(lar) vakil(lar)i bilan kelishilgan holda fakultet dekani tomonidan tasdiqlanadi hamda yilning har choragida yangilanib boriladi.

Ma'lumotlarning shakllantirilishi, mazmuni, doimiy saqlanishi va o'z vaqtida yangilanib borilishiga mutaxassislik kafedralari mudirlari mas'ul hisoblanadi [21]. Oliy ta'lim muassasasi innovatsion guruhlar tomonidan mutaxassislik kafedralarida shakllantirilgan axborot bazasiga kiritilgan zamonaviy korxonalar bilan shartnomaviy aloqalarni o'rnatadi. Tegishli shartnomada oliy ta'lim muassasasi hamda ishlab chiqarish korxonasi uchun o'zaro manfaatli bo'lgan quyidagi masalalar o'z aksini topishi lozim: korxonaning o'z yechimini kutayotgan ilmiy-texnologik muammolarini o'rganish va ularni hal qilish choralarini ko'rish, jumladan, oliy ta'lim muassasasi professor-o'qituvchilari, doktorant va mustaqil izlanuvchilari, iqtidorli talabalarining intellektual salohiyatini mazkur muammolar yechimiga safarbar qilish; oliy ta'lim muassasasi professor-o'qituvchilari ilmiy-tadqiqot faoliyati natijasida yaratilayotgan ishlanmalarni ishlab chiqarishga joriy qilish; ishlab chiqarish bazasida talabalar o'quv-

ishlab chiqarish amaliyotlarini tashkillashtirish hamda professor-o'qituvchilar malakasini oshirish; oliy ta'lim muassasasi bitiruvchilarini ishga joylashtirish va boshqalar; innovatsion guruh(lar) oliy ta'lim muassasasi bilan hamkorlik shartnomasi tuzilgan har bir korxonaning ilmiy-texnologik muammolarini o'rganadi (zarur hollarda bevosita joylarga chiqqan holda), umumlashtiradi, tahlildan o'tkazadi va yagona axborot bazasini yaratadi.

Axborot bazasida innovatsion hamkor korxona nomi, ilmiy-texnologik muammo(lar) mavzusi, muammo mohiyati, talab qilinadigan yechim hamda muammoning yechimidan kutilayotgan natijaga oid ma'lumotlar to'planadi [5]. Ma'lumotlar mutaxassislik kafedrasi mudir(lar)i tomonidan imzolanadi, hamkor korxona(lar) vakil(lar)i bilan kelishilgan holda fakultet dekani tomonidan tasdiqlanadi. Ma'lumotlarni yilning har choragida yangilash lozim va ushbu ma'lumotlarning mazmuni, saqlanishi va yangilanib borilishiga mutaxassislik kafedralari mudirlari mas'uldirlar.

Ilmiy-texnologik muammolar yagona axborot bazasini ekspertiza qilish, tahlildan o'tkazish va saralash asosida namunaviy mavzular ro'yxati shakllantiriladi. Mutaxassis chiqaruvchi kafedralar ushbu muammolar yagona axborot bazasi asosida kurs ishlari, bitiruv malakaviy ishlar, magistrlik, nomzodlik va doktorlik dissertatsiyalari mavzularini shakllantiradi, korxona manfaatiga muvofiq, xo'jalik shartnomalari asosida izlanishlarni tashkil etadi hamda natijalar bo'yicha ma'lumot (ishlanma)larni korxonaga taqdim etib boradi. Ma'lumotlar mutaxassislik kafedrasi mudir(lar)i tomonidan imzolanadi, hamkor korxona(lar) vakil(lar)i bilan kelishilgan holda fakultet dekani tomonidan tasdiqlanadi [25]. Ma'lumotlar har akademik semestr boshlanishida yangilanishi lozim va ushbu ma'lumotlarning shakllantirilishi, mazmuni, saqlanishi va yangilanib borilishiga mutaxassislik kafedralari mudirlari mas'ul hisoblanadi.

Oliy ta'lim muassasasi va uning fakultetlari miqyosida mutaxassis chiqaruvchi kafedralar (fakultetlar) nomi, kafedralardagi innovatsion guruhlar soni, innovatsion guruh a'zolari soni, shartnomaviy asosda innovatsion hamkorlik yo'lga qo'yilgan korxonalar soni, o'rganilgan korxonalar ilmiy-texnologik muammolari soni, korxonalar ilmiy-texnologik muammolari asosida yo'lga qo'yilgan ilmiy-tadqiqot ishlari soni haqidagi axborotlarni o'zida mujassamlagan umumlashtirilgan ma'lumot tayyorlanadi. Ushbu ma'lumot OTM har bir kafedra va fakultet kesimida tayyorlanadi hamda mos ravishda fakultet dekani va ilmiy ishlar bo'yicha prorektor kelishuvi asosida ilmiy ishlar prorektori va rektor tomonidan tasdiqlanadi [28].

Ma'lumotlar har akademik semestr boshlanishida yangilanishi lozim va ushbu ma'lumotlarning shakllantirilishi, mazmuni, doimiy saqlanishi va yangilanib borilishiga fakultet dekanlari va ilmiy ishlar bo'yicha prorektorlar mas'ul hisoblanadi [26]. Jahon mamlakatlarining rivojlanish tendensiyalarini o'rganish shuni ko'rsatmoqdaki, ayrim mamlakatlar rivojlangan mamlakatlar tomonidan bosib o'tilgan bosqichlarda erishilgan natijalardan foydalangan holda tezlik bilan o'z taraqqiyotini sifat o'zgarishlari va yangiliklar asosida o'zgartirishga harakat qilmoqdalar. Bunday taraqqiyotning asosliligini yaqin o'tmishda jahon miqyosida yuz bergan moliyaviy-iqtisodiy inqiroz isbotlab berdi. Rivojlangan mamlakatlarda yangiliklarga asoslangan taraqqiyotning amalga oshishida ilmiy-tadqiqot muassasalari va yangiliklarning buyurtmachisi hisoblangan ishlab chiqarish tarmoqlari o'rtasidagi bog'lanishning to'g'ri yo'lga qo'yilganligi muhim omil hisoblanadi. Bunda ilmiy-tadqiqot muassasalari o'z faoliyatini bevosita ishlab chiqarish tarmoqlari tomonidan talab qilingan innovatsiyalarni yaratish asosida tashkil etmoqda va bu, o'z navbatida, yaratilgan innovatsiyalarning ma'lum bir vaqt harakatsiz qolishini oldini oladi [28].

Ilmiy-tadqiqot natijasi sifatida olingan innovatsiyalarning qisqa vaqt ichida amaliyotga joriy etishning eng samarali vositasi – bu intellektual mulklarni tijoriylashuvini ta'minlovchi tizimning shakllantirilishi hisoblanadi. Yevropa Ittifoqi tarkibidagi mamlakatlarning barchasida ham innovatsiyalarning amaliyotga joriy etilish tizimi bir xil emas. Masalan, Fransiya va Germaniyadagi oliy o'quv yurtlarida innovatsiyalar bevosita korxonalarning buyurtmasi asosida iqtidorli talabalar va magistrlardan iborat innovatsion guruhlar tomonidan yaratilib, adresli yo'naltirilsa, Ispaniyadagi oliy o'quv yurtlarida innovatsiyalarni yaratish jarayonida asosan tadqiqotchilar faoliyat ko'rsatadi va ular yaratilayotgan yangilikka bozorning talabini o'rgangan holda mustaqil faoliyat olib boradilar. Olingan natija esa universitetlar mablag'i hisobiga kichik ishlab chiqarish korxonalari ko'rinishini oladi.

Innovatsiyalar transferining Ispaniya modeli o'zining mustaqilligi va universitetlarni bevosita tadbirkorlik jarayoniga tortishi bilan boshqa mamlakatlardagi modellardan farqlanadi. Albatta, oliy ta'lim muassasalarida innovatsion jarayonlarni rivojlantirish har bir mamlakat ta'lim tizimidagi o'ziga xos xususiyatlar va qonunchilik bazasiga tayangan holda amalga oshiriladi. Axborot texnologiyalari ta'limning turli yangi ko'rinishlarini taklif etmoqda, xususan keyingi vaqtlarda modulli ta'lim tizimida majmuaviy yondashuv tamoyili kuchayib bormoqda. Unda turli shakl va usullar moslashtirilgan holda joylashtirilishi aralash ta'limning innovatsiya sifatida kirib kelishiga sabab bo'ldi. G'arb mamlakatlarida kichik innovatsion tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashga alohida e'tibor qaratiladi [25].

AQSHda innovatsion tadbirkorlikni institutsional qo'llab-quvvatlash bilan Kichik biznes ishlari ma'muriyati, Milliy ilmiy fond, NASA, universitetlar, tarmoq vazirliklari shug'ullanadi. Germaniyada bu ishni Iqtisodiyot vazirligi, Ilmiy tadqiqotlar va texnologiyalar vazirligi, Sanoat tadqiqot uyushmalari federatsiyasi, Patent markazi; Fransiyada – Iqtisodiyot vazirligi, Tadqiqotlar natijalarini joriy etish milliy agentligi, Ilmiy texnika fondi; Yaponiyada – Kichik biznesni moliyalash korporatsiyasi, Xalq moliya korporatsiyasi, Italiyada – Texnologik yangiliklar

fondlari amalga oshiradi. Bu tashkilotlarning markaziy va tijorat banklari, sug'urta fondlari bilan birgalikda kichik innovatsion tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash milliy dasturlarini samarali amalga oshirish uchun zarur asosni yaratadi. Yangi texnologiyalarni joriy etmasdan turib, jahondagi hech bir iqtisodiyot raqobatbardosh bo'la olmaydi [22].

XULOSA VA TAKLIFLAR

Oliy ta'lim tizimi sifatini oshirish hamda "fan-ta'lim-ishlab chiqarish" tizimida integratsion jarayonlarni yanada jadallashtirish maqsadida quyidagi tadbirlarni amalga oshirish yetarli darajada samara berishi mumkin deb tavsiya qilamiz. Birinchidan, Toshkent shahri va viloyatlar hokimliklari huzuridagi innovatsiya faoliyati va texnologiyalarni transfer qilish markazlari faoliyatini tubdan isloh qilish lozim.

Hozirda bu markazlarning faoliyati regionlardagi innovatsiyalarni hamda innovatsion korporativ hamkorliklarni tashkil qilish maqomiga yo'naltirilmagan. Shuningdek, bu markazlarning shtat birliklari yetarli darajada shakllanmagan hamda moddiy-texnik bazaga ega emas [22]. Mavjud markazlarning faoliyat doirasini innovatsion korporativ hamkorlikni rivojlantirishga qaratib, ularning moddiy-texnik bazasini yaxshilash, ular tarkibida konsalting xizmatlarini yo'lga qo'yish, olimlar tomonidan yaratilgan innovatsion ishlanmalar transferini tashkil qilish, markaz tarkibida sinov-eksperimental sexlarni tashkil etish, risk kapitaliga ega bo'lish mexanizmlarini ishlab chiqish hamda malakali kadrlar bilan ta'minlash maqsadga muvofiqdir.

Ikkinchidan, mazkur transfer markazlarida hududiy korxonalar va ularning muammolari bankini, salohiyatli olimlar bankini shakllantirish, reklama siyosatini yuritish, tomonlararo o'zaro ishonchni hamda me'yoriy-huquqiy hujjatlar jamlanmasini shakllantirish maqsadga muvofiq. Uchinchidan, oliy ta'lim va iste'molchi o'rtasidagi innovatsion korporativ faoliyatni rag'batlantirishning tashkiliy-huquqiy mexanizmlarini ishlab chiqish maqsadga muvofiq. Bunda quyidagilarni e'tiborga olish lozim: innovatsion korporativ hamkorlik doirasida bajariladigan ishlarga yengillashtirilgan soliq siyosatini yuritish; innovatsion korporativ hamkorlik doirasida bajariladigan ishlarda qatnashib kelayotgan olimlar, korxonalar, talaba yoshlarni muntazam moddiy va ma'naviy rag'batlantirib borish; oliy ta'lim muassasalarida kadrlar tayyorlashning maqsadli tizimini yo'lga qo'yish; regionlarda innovatsion faoliyat va texnologiyalar transferi markazlari qoshida ishlab chiqariladigan innovatsion ishlanmalarni ishlab chiqarishga joriy qilishda byurokratik mexanizmlardan xoli bo'lgan tezkor tizim asosida "sinov-eksperimental status" joriy qilish; korxonalar grant mablag'lari asosida ilmiy tadqiqot olib borayotgan professor-o'qituvchi va talabaning ish haqi tarzidagi daromadini jismoniy shaxslar daromadiga solinadigan soliqdan ozod qilish hamda ish haqi fondlariga yagona ijtimoiy to'lov hisoblamaslik tartibini joriy etish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentyabrdagi ""O'zbekiston – 2030" strategiyasi to'g'risida"gi PF–158-son Farmoni. https://lex.uz/docs/6600413
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 30-dekabrdagi "O'zbekiston Respublikasining 2022–2026 yillarga mo'ljallangan investitsiya dasturini tasdiqlash hamda investitsiya loyihalarini boshqarishning yangi yondashuv va mexanizmlarini joriy etish to'g'risida"gi PQ–72-sonli Qarori. https://lex.uz/docs/5801123
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 10-dekabrdagi "O'zbekiston Respublikasining ijtimoiy va ishlab chiqarish infratuzilmasini rivojlantirish dasturi hamda boshqa davlat dasturlari ijrosi ustidan nazoratni kuchaytirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ–43-sonli Qarori. https://lex.uz/docs/5768536
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktyabrdagi " O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF–5847-son Farmon. https://lex.uz/uz/docs/4545884
5. Abduraxmonov Q.X. "Oliy ta'lim sifatini oshirish O'zbekistonning innovatsion rivojlanishida muhim omil sifatida". // Innovatsion texnologiyalar, №2, 2021 y. – 73 b.
6. Adilova G. Innovatsiyalar oliy ta'limda O'zbekiston taraqqiyotining strategik omili sifatida. // Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar, №3, 2016. – B. 178–187. https://inlibrary.uz
7. Ochilov A.O. O'zbekistonda oliy ta'limning innovatsion rivojlanishi. // Innovatsion texnologiyalar, №2, 2022 y. – 224 b.
8. Akramova Sh.G. Oliy ta'limning mamlakatda innovatsion iqtisodiyotni shakllantirishga ta'siri. // Iqtisodiyot va ta'lim jurnali, №3, 2017. – 69 b.
9. Бордовский Г.А., Нестеров А.А., Трapисын С.Ю. Управление качеством образовательного процесса: Монография. – СПб.: Изд-во РГПУ им. А.И. Герсена, 2022. – 359 с.
10. Очилов А.О. Совершенствование конструкций и методов расчётного обоснования головных частей траншейных водосбросов: автореф. дис. канд. техн. наук. 05.23.07.
11. Колядин А.П. Фиктивный компонент человеческого капитала как системный феномен экономики знаний: автореф. дис. д-ра экон. наук. – Саратов, 2022. – 30 с.
12. Полищук Л., Ливни Э. Качество высшего образования в России: роль конкуренции и рынка труда. // Вопросы образования, 2022. №1. – С. 70–86.
13. Козлов В.В. Роль и место университетов в социально-экономическом развитии России. // Проблемы современной экономики, 2022. №2 (54). – С. 337–342.

14. Никулина Ю.Н., Матюшко А.В. Внедрение результатов исследований потребителей образовательных услуг в систему управления вузом. // Проблемы современной экономики, 2021. №3 (55). – С. 363–368.
15. Режапов Х.Х. Модернизация взаимоотношения рынка труда и высшего образования в Узбекистане. // Экономика и инновационные технологии, 2021. №5. [Электронный ресурс]: https://www.researchgate.net/publication/324438795 [...]
16. Резник С.Д., Черниковская М.В., Сочилова А.А. Конкурентоориентированность и конкурентоспособность выпускника вуза: опыт, перспективы научного поиска. // Проблемы современной экономики, 2023. №3 (47). – С. 399–402.
17. Braun H., Kanjee A. Using assessment to improve education in developing countries. – Cambridge, 2021. – 303 p.
18. Поташник М.М. Управление качеством образования. – М.: Педагогическое общество России, 2021. – 448 с.
19. Селезнёва Н.А., Субетто А.И. Клавиметрия человека в образовании: методология и практика. – М.: Педагогика, 2021. – 127 с.
20. Ochilova G. Zamonaviy axborot texnologiyalari asosida pedagogik faoliyatni tashkil etish yo'nalishlari. // Arxiv nauchnix issledovaniy, 2022. №37(1).
21. Одиловна О.Г. Механизм изучения гендерных отношений в условиях цифровизации экономики. // International Journal of Development and Public Policy, 2021. №1(7). – С. 225–228.
22. Ochilova G.O. Oliy ta'lim tizimidagi islohotlar va ularning xorijiy ta'lim muassasalari bilan qiyosiy tahlili. // "Qiyosiy pedagogikaning dolzarb muammo va yechimlari" mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari. Jizzax, 2022-yil, 5-may.
23. Ochilova G.O. Empirical research results of family business influence on children's motivation for entrepreneurship. // European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences, 2020. Vol. 3(8). – Great Britain: Progressive Academic Publishing.
24. Очилова Г.О., Рузметов Б.Р., Ботирова С.Р. Бўлажак мутахассислар инновацион фаолиятини ривожлантиришда мустақил таълим олиш шаклларининг аҳамияти. // Таълим ва ривожланиш таҳлили онлайн илмий журнали, 2021. №1(6). – Б. 147–151.
25. Ochilova G. Ахборот-коммуникация технологиялари воситаларидан таълим жараёнларида фойдаланиш имкониятлари. // Архив научных исследований, 2021. №37(1).
26. Очилова Г.О. В формировании культуры общения будущих специалистов возможности использования информационных технологий. // Модернизация современного образования и совершенствование педагогической деятельности: сб. ст. II Междунар. науч.-практ. конф. – Пенза: МЦНС "Наука и Просвещение", 2022. ISBN 978-5-00173.
27. Ochilova G.O. Ta'lim tizimini raqamlashtirish va uni rivojlantirish – davr talabi. // International scientific-practical conference on "Current Issues of Bio Economics and Digitalization in The Sustainable Development of Regions", 27–28 aprel, 2022. Samarqand filiali, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti hamkorligida.

13.00.00	Pedagogika fanlari
13.00.01	Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta’limotlar tarixi
13.00.02	Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo‘yicha)
13.00.03	Maxsus pedagogika
13.00.04	Jismoniy tarbiya va sport mashg‘ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05	Kasb-hunar ta’limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06	Elektron ta’lim nazariyasi va metodikasi (ta’lim sohalari va bosqichlari bo‘yicha)
13.00.07	Ta’limda menejment
13.00.08	Maktabgacha ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09	Ijtimoiy pedagogika
07.00.00	Tarix fanlari
19.00.00	Psixologiya fanlari
01.00.00	Fizika-matematika fanlari
02.00.00	Kimyo fanlari
03.00.00	Biologiya fanlari
09.00.00	Falsafa fanlari
10.00.00	Filologiya fanlari
11.00.00	Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C–5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.